

НАБЛЮДЕНИЯ ВЪРХУ НЯКОИ АСИМИЛАЦИОННИ ПРОЦЕСИ ВЪВ ФОЛКЛОРНАТА КУЛТУРА

Миглена Севдалинова, Евелина Стоичкова

гр. Враца

Настоящите бележки се базират на теренни проучвания в село Моравица, община Мездра през пролетта на 1996 година, организирани и финансирани от Асоциация за антропология, етнология и фолклористика „ОНГЪЛ”. Техните резултати служат за илюстрация на една закономерност, която е характерна за функционирането на всяка отворена система: нейното „захранване” се осъществява чрез непрекъснато взаимодействие с всичко онова, което е външно спрямо нея.

В традиционната фолклорна култура личността е функция на механизмите на общността. „Колкото по-затворена е общността, толкова по-силни са деперсонализиращата тенденция и изработването на образи за високо представителство в нея.”¹ Като ценност в такава затворена система се утвърждава идеалното минало, докато настоящето не е от значение само по себе си за функционирането на системата. Класическите изследвания върху фолклора го обрисуват като система от затворен тип, в която „пазенето на статуса и на начина на живот е ценност само по себе си”² и е предназначено за съхраняване на традицията. Историческите процеси, обаче преодоляват затвореността на фолклорната култура и я превръщат в система от отворен тип, в която механизмите за съхраняване се променят и дообогатяват. Това води до засилване ролята на личността в социума. Човекът е поставен в екстремна ситуация между това, което трябва да запази и това, което е принуден да приеме. Тази вече отворена общност поставя индивидите в усилен обмен помежду им, защото сама влиза в усилена комуникация с други общности и с природната среда.

1. За разлика от затворената, отворената система проявява повече внимание към настоящето, тъй като то именно е арената на взаимопроникване между вътрешни и външни фактори. В тази насока интересно е да се наблюдава промяната в характеристиката на обредността и нейното място в живота на социума. Иззети от институциите, обредните практики губят своята сакралност, те престават да бъдат възстановка на митичния архетип, а протичат тук и сега в профанното време на настоящето. На въпроса „Какви деца сурвакат?”, отговорът е „Децата до 7 клас... Нема кой да ги води. Даскалицата си устрояше работата и казваше: „Таа група ша върви тука, таа група ша върви тука – и децата си тръгат.”

2. Подобни трансформации произтичат от появилото се съзнание за история, което заменя усещането за цикличност и повторителност на времето. „Историческите познания” за отделни периоди се наслагват и смесват с фолклорни представи. „Айдуците са били като самодивите.” „Тропат по таванете и мислиш, че са вампире. То кво – отишле да те изнесат.”

3. Отварянето на фолклорната общност към света и нахлулия поток от информация засягат дори най-консервативните елементи на традиционната фолклорна система – вярата в свръхестественото. Представата за лошото чуждо присъствува, но е свързана вече не с непосредствените граници на социума, а с междузвездното пространство. На въпроса „Какво са самодивите?” се отговаря „Духове са некакви... Ама не моа са отгатне. Не са на хора, некакви си тикива като свръхземните.”

4. Профанизирането на сакралното се осъществява не само на семантично, но и на лингвистично и комуникативно равнище.

Посочените примери от село Моравица, община Мездра водят до следните заключения: Традиционната култура е жива в условията на информационната претовареност на нашето време. Нейната жизненост се дължи на способността ѝ да се нагажда към промените и да асимилира иновациите. Същевременно тя влияе активно върху формирането на съвременната култура. Задача на днешната етнология е да изследва различните пътища и механизми за осъществяването на тези процеси.

БЕЛЕЖКИ

1. **Богданов, Б.** Орфей и древната митология на Балканите. С., 1991, 12.

2. **Пак там.**